

КАТЕГОРИЯТА "УЧИЛИЩНА КУЛТУРА"

(Категорията "училищна култура" - // Българското образование между традицията и бъдещето - Юбилейна конференция на ИПКУ "Д.р П.Берон", Сборник доклади, I том, - Варна, 2000, 85-92.)

Иван П.Иванов

Шуменски университет "Епископ Константин Преславски"

През последните години едно понятие започна да се среща все по-често по страниците на педагогическия печат - **училищна култура (school culture)**. То става фокус на изследванията на училището. Неговата фундаменталност и факта, че е почти непознато в България са причина за написването на тази статия.

1. ДЕФИНИЦИЯ НА УЧИЛИЩНАТА КУЛТУРА

Училищната култура е проекция на много по-широки културни пространства - култура на нацията, на социалните групи, на локалното пространство. Някои нейни елементи са общи за всички училища и за огромното мнозинство от учениците, които са постъпили в училището в продължение на няколко години. Други са специфични за всяка година (клас) и се променят с новопрестигащите.

Понятието "**училищна култура**" не е достатъчно ясно и последователно определено. То се използва синонимно с цял ред понятия - "атмосфера", "ethos" и "saga". [18] Споровете на ниво дефиниция се правят в руслото на споровете общо за термина "култура".

Терънс Диал (T.Deal) дефинира училищната култура в духа на антропологичния подход на К.Геерц - базисни модели (образци) от ценности, убеждения и традиции, които са били формирани в хода на (училищната) история. [10]

Пол Хекман (P.Heckman,1993) свежда базата на училищната култура до общността на убежденията на учителите, учениците и администраторите." [18]

Столп и Смит (Stolp, Smith,1994) определят училищната култура като исторически предавани образци на значения, които включват норми, ценности, убеждения, церемонии, ритуали, традиции и митове възприемане в различна степен от членовете на училищното общество Тази система от значения често определя начина на мислене и действие на хората в училище. [18]

К. Естрада и П. Макларън (Estrada, McClaren, 1993) развиват концепцията "La Frontera" - разглеждат училището не като просто отражение на широкото общество, а

като планирана и организирана среда, със своите идеологически и теоретически предпоставки. Тези предпоставки формират психосоциалните основания на стереотипите на учителите и учениците, които впоследствие влияят на техните интерпретации на събитията. [По 14]

2. СТРУКТУРА НА УЧИЛИЩНАТА КУЛТУРА

В структурата на училищната култура по наше мнение би трябвало да се включат няколко компонента, които имат конкретно-историческо и специфично съдържание:

- специфичен тип организация на трудовия (педагогически) процес;
- специални органи за управление на този процес (администрация);
- съвкупност от социални роли - учители, ученици, администратори, родители, обслужващ персонал;
- система от правила, инструкции, стандарти и закони, регулиращи технологически (в широкия смисъл) процеса, а също връзки между хората в пределите на този компонент и с други компоненти;
- организационни съставящи: социални очаквания и перспективи на актьорите, административен стил, норми и ръководни принципи;
- система от културни модели, създаваща матрица от значения, чрез които се възпроизвежда и управлява дейността;
- контекст - училището е тук, а не някъде другаде;
- отношения между културите - на класа, учениците, учителите и пр.;
- стратегия - училището е място за реализиране на комплексни стратегии, място за среща на култури и субкултури и професионални идеи и проекти;
- правила за преговори между конкуликуващите страни, водещи до съгласие за правилата на работата;
- кариерно развитие - мобилна перспектива за индивидуално развитие на хората в училището.

3. СЪДЪРЖАНИЕ НА УЧИЛИЩНАТА КУЛТУРА

3.1. ЕЛЕМЕНТИ НА УЧИЛИЩНАТА КУЛТУРА

Ценности, ранжирани в един идеален ред по степен на важност. Несъответствието или дори конфликта на ценностите в рамките на една училищна култура са от съдбоносно значение за нея. Ценностите определят поведението и начина на живот и се проектират в системата от норми на мислене и действие.

Символи - обекти или образи, които по силата на конвенция или обичай олицетворяват като сборен образ други предмети или идеи. Те сплотяват членовете на

училищната общност около ценностите, с които са свързани. Това са различните елементи на униформа - дрехи, емблеми, сленг, жестове и пр.

Митове - живописни, често нереални, приказни, хиперболични описания на подвизите на герои (ученици и учители), които олицетворяват ценностите на една група и имат значението на идентификационни модели. Всяко училище има свои митологии (не една).

Обичаи и ритуали - динамичен ансамбъл от **поведенчески образци** (движения, вербални формули, физически позиции, жестове, мимики) с отчетливо изразена окончателност. Техните конфигурации се съхраняват в паметта на специална категория хора или се кодират в система от знаци. Те създават трайни общи чувства. Повторното (или периодично) изпълнение на ритуалите има за цел да възстанови диспозициите и да предпази хората от отклонение от културни модели, изпълняващи функциите на критерии.

Обреди (церемонии) - ансамбъл от актове, повтарящи се и кодифицирани, които дават символни измерения на ежедневието. Основните са свързани с постъпване и напускане (с течение на времето са се изработили съвременни варианти на старинните обреди - например връчването на дипломи на положилите матура и празнуването на абитуриентите имат за праобраз древните инициации и посвещения във възрастност).

Традициите - предавани от генерация на генерация поведенчески образци.

3.2. УЧИЛИЩНАТА КУЛТУРА КАТО СЪВКУПНОСТ ОТ КУЛТУРНИ МОДЕЛИ

Ценностите, символите, митовете, обредите (церемониите), обичаите, ритуалите и традициите влизат в обхвата на понятието "**културен модел**", който обхваща всички поведенчески действия на хората - както областта на човешките отношения, така и използването им в качеството на инструменти и обекти. [15;17]

Всеки културен модел има съответна реално-историческа характеристика. Той изпълнява няколко важни *функции*:

- (1). стандарт, според който моделираният феномен се възпроизвежда;
- (2). норма, тоест области, в чиито рамки моделираните параметри на феномена могат да се изменят, без да се промени съответната му идентичност;
- (3). аксиологически (ценностен) критерий за оценка на човешките дейности;
- (4). система от социални информационни кодове, предназначена за съхраняване и предаване на съществените особености на човешката материална и духовна дейност, основание на човешката комуникация;

(5). система от критерии, посредством която отклоненията от институционализираното поведение се коригират чрез различни механизми, всеки път, когато границите, допускани от обществото се превишават;

(6). социализация на индивидите - културата моделира нашето поведение, което не е напълно свободно, а само в рамките на културния модел, по този начин се осигурява интеграцията в определеното общество или група;

(7). създаване на лична и колективна идентичност (на кого приличаме и от кого се различаваме). [17]

Системата от културни модели в училището управлява всички човешки отношения. Те обхващат и инструменталните средства и технологиите. Особено значение сред множеството културни модели има езикът, наричан "модел на моделите".

Моделите на възприятие и особено естетическите модели (форма) варират според историческия момент и според етноса, като са основата на етническата идентичност.

Културните модели са силно емоционално обогатени и са зависими от стиловете на мислене (структурно обединение на понятия и идеи). Те се усвояват от човек в процеса на социализация. Определена част от тях са на подсъзнателно или дори на генетично ниво. [17]

Усвояването на културните модели не е емоционално неутрален процес, напротив, то е избирателно и индивидуализирано, свързано с житейския опит на човека. Този процес се нарича субективна емоционална реализация на културата. Той е различен по възможности и размах в традиционните и модерните общества.

3.3. КУРИКУЛУМЪТ И УЧИЛИЩНАТА КУЛТУРА

Курикулумът е основата на училищната култура. Той съществува в три форми: реален (официален); скрит (паракурикулум) и екстра-курикулум. [4;11].

Реалният курикулум включва знания, селектирани от позициите на определени образователни ценности. Той формира стил на мислене, определен речник и познавателни теми, характерни за хабитуса на една епоха (Бурдийо).

Скритият курикулум включва имплицитни норми на поведение и ценности, действащи чрез указанията за организация на труда и живота в училище; за учебната година; ритмиката, разположението на дейностите; концепцията за интелигентност и интелектуален труд, методите на обучение; имплицитно заложената концепция за важността на дисциплините; имплицитно заложената представа за идеалния ученик. В началото на ХХ век, например той е внимателен, грижлив, старателен, ученолюбив

(продуктивен модел). В края на века на преден план излизат качества, свързани с автономията и творчеството (експресивен модел).

Екстра-курикулумът се формира от специфичните незадължителни дейности в училището и има локална специфика. Този тип занимания са много важни, тъй като за разлика от основните училищни дейности не се наблюдават стриктно от учителите и не се регламентират (самоуправление). Като цяло се получават разлики между учениците, които са активни в този екстра-курикулум и другите, които не са активни, както и според степента на активност [4].

4. ВАРИАЦИИ НА УЧИЛИЩНАТА КУЛТУРА

Училищната култура не е хомогенна и синкретична и като правило включва противоречиви културни модели. В съдържателно отношение в нея има различни субкултури (на учители, ученици, родители, администратори, обслужващ персонал). Между тях често има съществени противоречия. Културата на училището не винаги е близка до тази на детето и учителите.

4.1. УЧИТЕЛСКА И УЧЕНИЧЕСКА КУЛТУРА

Естественото диференциране на културните модели е според основните роли в училище - на учителите и учениците.

4.1.1. УЧЕНИЧЕСКИ СУБКУЛТУРИ

Група автори: Хоуард Бекет, Бланш Геер, Еверет Хюгес, Анселм Щраус (H. Bocket, B.Geer, E.Hughes, A.Strauss) описват феномена "ученическа култура" като ансамбъл от колективни разбирания на учениците за техния ученически живот. Тя индикира позициите и перспективите в училището.

Изследванията, публикувани в англосаксонската литература показват, че има специфични младежки субкултури в училищното пространство.

Първата класификация е на базата на класовата принадлежност и степента на интеграция с училищните ценности. Уайт (Whyte) през 1943 г. разглежда два модела, които са съществували в САЩ преди войната: **«момчета от периферията» (corner boys)** - базират се на локални общности, ценности на работническата класа и на претъпнатата субкултура и лоялност към групата на връстниците, модел, който е далече от официалната училищна култура и това води до по-голяма идентификация със семейството, а не с училището; **«колежани» (college boys)** - имат ориентация към начина на живот на средната класа, стремеж към социален успех и силен индивидуализъм, мо-

дел, близък до официалната училищна култура и това води до по-голям комфорт в училище и идентификация с него.

Аналогични изследвания в Англия на Харгрийвс, Леси и Бел (Hargreaves, Lacey, Ball) стигат до извода за две субкултури: **«про-училищна»** - доминира в по-престижните училища, свързана е с голям конформизъм към институционалните ценности и **«анти-училищна»** - граничи с престъпното поведение и се реализира често в актове на насилие към училището, учителите и «добрите ученици», свързана е с демонстрация на мъжественост и тенденции към расизъм. Тя рефлектира с културата на родителите и се подхранва от модните образци в медиите, изграждащи ореола на бореца против реда. Редица изследвания на тази тема свързват «про-културата» с момчетата и «анти-културата» с момчетата.

Изследванията след 60-те години показват наличието на множество **субкултури** в училището и университета (особено много). Те са свързани основно с екстра-курикулума - изкуства (главно музика), спорт, забави, конкурси... Формират се групи със своя униформа, жаргон, интереси, светоусещане. Важността на училищната другарска група за определянето на социалната идентичност води до въвеждане в по-формализирани и по-престижно форми - клубове, братства, женски (девически) съюзи. Техните обичаи, свързани с ритуали (изолиране, униформа, приемане на нови и много различни от ежедневните роли) променя социалната идентичност на членовете - създава се една доминантна позиция спрямо училищната среда, подготвяща за същата позиция в социума. Във Франция в университетите аналогичната дейност се нарича с многозначителния термин «бижутаж» (bizutage)! [11]

4.1.2. УЧИТЕЛСКИ СУБКУЛТУРИ

Подобни описания се правят и на учителската култура. Учителите имат определена представа за практическото си поведение спрямо учениците, те имат основна концепция за децата, за тяхната природа, за отношенията между половете и за механизмите на интелектуално развитие, за училищната успеваемост като цяло и за нейната роля в образованието. Тази представа за света на училището оказва повече или по-малко изразено влияние върху системата от ценности, чрез които се конструира училищната среда, влияеща върху учениците, за нейната трайност, за определяне на педагогическата дистанция спрямо учениците и изобщо за определяне на отношенията в класа.

Анализите дават основание да се говори за две учителски култури:

«Продуктивна» (*productif*) - на педагогическия процес се гледа като производство, акултурация, окултураване на детето. Учителят традиционно е изолиран в клас-

ната стая и функциите му са силно ограничени. [2] Дейността му е фрагментарна (само в класа), стандартизирана, квантифицирана (числови измерения) и бюрократизирана (документация). Основните ценности са внимание, чистота, прилежност, дисциплина, ученолюбие, приложение на знанията и пр.

«**Експресивна**» (*expresif*) - свързва се с утвърждаване на ценността на учениците; с ясна представа за нивото им на развитие; с ученическа автономия и интереси; прогресираща и кооперативна същност на процеса на обучение, като се избягват строгите му регламентации. [11] Свързва се с имената на С.Френе, О.Декроли, М.Монтесори, П.Фрейре.

Първият модел доминира като основен в периода до 60-те години, а вторият - след това, и особено след 80-те, когато започва да заема доминантно положение в социалната среда. Той започва да формира образа на «идеалното дете».

Традиционната педагогика възпроизвежда отношенията между работниците, свързани с дисциплина, ред, респект към властта; високо оценяване на усилията, насочени към общото дело. Този модел е много приемлив за децата от по-низшите класи, където същите ценности са основни. Обратно, реформаторската педагогика акцентира много повече върху системата от ценности, характерна за висшите класи, за образованите среди, които са свързани с културен модел, който поставя ударението върху работа и реализация в ситуацията на автономия.

Учителите имат различни модели на поведение в различните степени на образователната система. В *детската градина и началния курс* учителят е с женствени параметри: «тя», майчински стил, маниери, близки до родителските, либерална дисциплина, по-близка дистанция и пр.

В *средния курс* тенденцията е да доминира «продуктивния» модел, а в *горния* - «експресивния», което е един компромис между основните ценности на двата модела. [11]

4.1.3. ОТНОШЕНИЯ МЕЖДУ УЧИТЕЛСКАТА И УЧЕНИЧЕСКАТА СУБКУЛТУРИ

Според Уудс (Woods) съществуват два типа отношения между ученическата и учителската култури: **открити** (приема се съвместна дейност с учителите и се търси консенсус с тях на базата на взаимна приемливост и спазване на добрия тон във взаимоотношенията от двете страни) и **закрити** - и двете страни се държат независимо, в един дух на минимална кооперация. За учениците това поведение най-често се изразява в девиации (показност, демонстрации). [11]

4.2. КОМУНОТЕРНА И СОЦИЕТЕРНА" УЧИЛИЩНИ КУЛТУРИ

Фердинанд Тьониес (F.Tonnies) дефинира два вида човешки обединения: *комуно-терни* - асоциации на хора, основани на колективни цели, персонална лоялност и общи чувства и *социетерни* - асоциации на хора, основани на рационални мотиви - интереси и лична корист. Основната идея на Тьониес е, че в прехода към модерното общество се засилват социетерните връзки и този тип обединения доминират над архаичните комунотерни връзки.

По-късно тези понятия се свързват с два вида училищна култура - **социетерна и комунотерна**.

През последните години има силен стремеж в училищата да се създадат повече условия за комунотерна училищна култура. За това способстват някои стратегии: интeриоризиране на общите училищни цели, изразяеми в конкретни количествени дефиниции - успеваемост, параметри на обслужването, отсеви (брак) и др.; засилване на персоналната лоялност на учениците към училището, учителите, съучениците; взаимно опознаване (формални и неформални контакти); засилване на колективистичните чувства; установяване на устойчиви ритуали и традиции (например, услуги от "зайците", кодове на "честта" и т.н.). [7]

Изследванията на влиянието на големината на класа върху училищната култура показват, че в по-малките класове и училища доминира колективистичната комунотерна култура. [7] По-големите класове водят до по-бедни и по-малко положителни нагласи спрямо училището, до по-небрежно отношение към учебния процес, до по-ниско ниво на мотивацията за достижения. По-малките класове и оттам училища създават по-положителна културна среда. [7]

4.3. ФОРМАЛНА И ПУБЛИЧНА УЧИЛИЩНИ КУЛТУРИ

За пръв път тези понятия се употребяват от *Базил Бернщайн* (B.Bernstein) при социолингвистични изследвания. Според него във всяка група има определен език (речник и стил на изразяване). Той е специфичен код, емблема за средата, в която се употребява. Детето се социализира усвоявайки езика, а с него и определена чувствителност, инструментариум за познание на света и ценности, интeриоризира социалните роли. [9].

В училище има две езикови системи (лингвистични кодове, училищни култури), като социокултурните разлики се трансформират в лингвистични разлики.

Първата култура е «**формална**», езикът е «обработен», притежание на отделни деца, нюансиран, подчертаващ оригиналността на личността, език на образованите средни и висши («буржоазни», доминантни) класи.

Втората култура е «**публична**», езикът е «ограничен», «langue populaire». Свойствен е за по-ниско образованите слоеве, за работническата класа и малцинствата. [3; 6].

В училище съществуват и двата кода. Важното е, че априори «формалният» език е в привилегировано положение. Той е език на училището, на знанието, на професиите и занаятите. Той определя и законите на социализацията в училище. Той е език на учителите и в някои случаи може да се превърне в съществена пречка за общуването (малцинства, ниско културни среди). Наличието на два езика в училище определя и основната граница и зона на конфликти между учители и ученици ("урочен" и "междучасен" език - М.Виденов). [1] Езикът на който се води обучението и възпитанието трябва да осигурява получаването на информация, разбиране, еднотипно оценяване на актовете на поведение от двете страни.

Тезата на Бернщайн, че вторичният код е основан на дефицит, непълноценност, е много силно критикувана през 60-те години от Уйлям Лабов (*W.Labov*). Изследванията му потвърждават наличието на две училищни култури, но установява, че втората, низшата култура се възпроизвежда само в училище и не се възпроизвежда в извънучилищна среда. [9]

Изследванията на Бернар Лаур (*B.Lahire*) установяват, че разликата между двете училищни култури се дължи на различното отношение към писмената реч. Формалната култура е основана на писмената реч (литературен език), а втората - на устната. Писмената реч е изкуствена, не функционира в същия вид при нормалните взаимоотношения на хората. Училищният език е фактически орална форма на писмената реч. [Цит. по: 9]

5. ИЗСЛЕДВАНИЯ НА УЧИЛИЩНАТА КУЛТУРА

МЕТОДОЛОГИЧЕСКИ ВЪПРОСИ. Изследванията на училищната култура основно са в руслото на символния интеракционизъм и на етнометодологията. Основната постановка е следната: хората живеят в среда от символи и значения (култура) която определя повечето от действията им и благодарение на която разбират другите. Затова трябва да се изследва ординарния начин на живот на социалните актьори, които реализират своите обичайни функции - комуникация, начин на вземане на решения, мислене, реч и пр. Приема се, че човек извършва социални действия съгласно с идентификацията със социалната си роля, което позволява интерпретацията им.

Етнометодологията и символният интеракционизъм са "качествени" методологии. Така например, една от най-известните изследователки - Карен Галас (Gallas) при изследване на училищната култура включва наблюдения в класната стая (включени и невключени), интервюта (ненасочени и полустандартизирани), бюджет на времето на учениците и учителите (на макро- и микро- ниво), свободни разкази и описания на елементи на средата от учители и ученици, анализ на документация, анализ на формални и неформални събития и дейности в класната стая и на игралната площадка (междучасие), контент-анализ на ученически произведения, анкети с децата за значението на елементите на средата. [14] Съществуват и специални диагностични инструменти (NASSP), служещи за оценка на състоянието на училищната култура. [18]

ТЕОРИЯ ЗА УЧИЛИЩНАТА КУЛТУРА НА УЙЛАРД УАЛЕР. Първите изследвания в областта на училищната култура прави *Уйлард Уалер (W. Waller)*, през 1920 година. Той разглежда училището като социален свят, чийто значения трябва да се усвоят.

Според него училището е център на специфична детска култура: ритуали, игри, екипи, спорт, дебати, театър, клубове, церемонии, традиции, основани на морален код и закони. Тази детска култура е конструирана от възрастните (учителите). Училището е поле за два вида конфликти: класически конфликт на поколенията (противопоставяне на двете култури) и конфликт между културата и некултурното (още) дете.

Основният конфликт е между учителската и ученическа култури. Това е конфликт на интересите, който никога не може да бъде разрешен, тъй като е породен от една институционализирана форма на субординация и подчинение, която е традиционно отношение между културни модели (задължителна дистанция, власт и авторитет на учителя) и която не отчита напълно стремежа на личността към самоопределение. Затова и съпротивата на детето на училищната култура (в частта ѝ, свързана с учителя) е естествена.

ЕТИКЕТАЖЪТ КАТО ЕЛЕМЕНТ НА УЧИЛИЩНАТА КУЛТУРА. Елемент на училищната култура според теорията за етикетирането (*étiquetage*) са нагласите и очакванията на учителите и съучениците към ученика (Пигмалион-ефект, ефект на очакването), свързани пола, расата, етноса, престижа, лидерството, посещенията на родителите в училище, социоикономическия статус и т.н. (R.Rosental, L.Jacobson, H.Mehan, D. Zimmerman, C. Pujade-Renaud, L. Barbera-Stein).

УЧИЛИЩНАТА КУЛТУРА КАТО ХАБИТУС. Теорията за хабитуса на Пиер Бурдиё (P.Bourdieu) е една от най-характерните съвременни социологически теории. Пише

се за хабитус на училището - съвкупност от вкусове, поведение, маниери на говорене и чувстване, механизъм за придобиване на идентичност и различие.

Хабитусът на училището се репродуцира - системата от кондиционални цели, схеми и практики, свойствени на самото училище. [19]

УЧИЛИЩНА КУЛТУРА И СОЦИАЛНА КОМПЕТЕНТНОСТ. Теорията за социалната компетентност на Хюг Меан (H.Mehan) разглежда училищната култура като фактор за формиране на компетентност (културна, лингвистична, интеракционална) - ансамбъл от опознати основни социални практики, които може да бъдат мобилизирани в определен (необходим) момент.

УЧИЛИЩНА КУЛТУРА И МЕРИТОКРАЦИЯ. Свързва се с класическата теория на П.Сорокин за еманципацията на училището - то действа като система, в която основните фактори за успех са способности и труд. Оформили са се два модела за училищна култура: **меритократска и ередитерна (наследствена).**

НАКАЗВАЩА ПРИРОДА НА УЧИЛИЩНАТА КУЛТУРА. Наказващо-награждаващата природа на училищната култура произтича от оценъчния характер и публичната природа на учебната работа. Учениците са подложени в някаква степен на академичен наказателен стрес (punishing academic stress) според съотношението наказание-награда-стрес. Училищната култура е наказваща в по-голяма степен и за повечето ученици, отколкото награждаваща. [21]

Някои елитни училища се характеризират с култура, която предизвиква масов силен стрес (извънредно високи очаквания, ненормална конкуренция, култ към най-успяващите ученици и пр.), като този стрес е емблема за елитен ученически статус, прелюдия към елитен статус на възрастен. [21]

ЕФЕКТИВНОСТ НА УЧИЛИЩНАТА КУЛТУРА. Здравето и надеждността на училищната култура силно корелират с нарастването на ученическите достижения и мотивация, както и с производителността и удовлетвореността на учителя. [Stolp, S., S. Smith. School culture and climate: the role of the leader. OSSC Bulletin. Eugene: Oregon School Study Council, Jan. 1994.]

Лесли Фянс и Мартин Майер (L.Fyans, M.Maehr, 1990) установяват няколко ефективно действащи върху ученическите достижения измерения на училищната култура: академичните интелектуални предизвикателства (курикулум и обща атмосфера); сравняване на достиженията между учениците; получаването на информация за личните достижения; възприемането на училищните цели от училищното общество; ясното

формулиране на мисията и целите на училището; подкрепящото обществено мнение; мащабността на целите. [Stolp, S., S. Smith. School culture and climate: the role of the leader. OSSC Bulletin. Eugene: Oregon School Study Council, Jan. 1994.]

Изследване на Ин Чеонг Ченг (Cheng, 1993) установява, че здравата и ефективна училищна култура по-добре мотивира учителите. В среда с ясна и устойчива организационна идеология, колективно участие при вземане на решения, харизматично ръководство и интимност, учителите изпитват висше удовлетворение от работата и нарастваща производителност. [Stolp, S., S. Smith. School culture and climate: the role of the leader. OSSC Bulletin. Eugene: Oregon School Study Council, Jan. 1994.]

6. ИЗМЕНЕНИЕ НА УЧИЛИЩНАТА КУЛТУРА

Изменението на училищната култура трябва да започне от анализ на съществуващата такава. Измененията ще засегнат широк кръг от връзки и ще нарушат моментното положение, което е някаква форма на устойчивост. Реформите трябва да са съпроводени с диалог и загриженост за съдбата на хората. [Stolp, S., S. Smith. School culture and climate: the role of the leader. OSSC Bulletin. Eugene: Oregon School Study Council, Jan. 1994.]

Конкретното състояние определя и конкретните насоки на измененията. Възгледите, свързани с тях трябва да са общи и съгласувани между учителите, учениците, родителите, персонала и ръководителите. Водещи са действията на администрацията на училището. [Stolp, S., S. Smith. School culture and climate: the role of the leader. OSSC Bulletin. Eugene: Oregon School Study Council, Jan. 1994.]

Един проект за изменение на училищната култура според Джери Такер и Уилям Макинърни (J.Thacker, W.McInerney,1992) трябва да включва формиране на общо разбиране за мисия и цели на училището; насочване на и индивидуалните стремежи към тези мисия и цели; изменения в курикулума, церемониите, ритуалите, традициите, митовете, училищния език, съобразно с тези цели; съответна квалификация на персонала; развитие на процеса на вземане на решения; формиране на поддържащо обществено мнение.

ЛИТЕРАТУРА

1. Виденов,М. Социолингвистическият маркер. С.,1998.
2. Bartunek, H.The Classroom Teacher as Teacher Educator. ERIC Digest. 1992.
3. Bernstein,B. The Structuring of Pedagogic Discourse. Vol. IV. London,1990.
4. Bidwell,C., N.Friedkin. The Sociology of Education. Handbook of Sociology.NY, 1988.

5. Boudon,R.,F.Bourricand. Dictionnaire critique de la sociologie.P.,1982.
6. Chercaoui,M. Sociologie de l'éducation.P., 1986.
7. Conway, G. Small Scale and School Culture: The Experience of Private Schools. ERIC Digest.1994.
8. Coulon,A. Etnométhodologie et éducation. P.,1993.
9. De Queiroz,J.M.L'école et ses sociologies. P.,1995.
10. Deal, T. The Culture of Schools. - In: Educational Leadership And School Culture. Ed. by M.Sashkin and H.Walberg. Berkeley, California, 1993.
11. Duru-Bellat,M., A.Henriot-van Zanten. Sociologie de l'école. P.,1992.
12. Étienne,J et all. Dictionnaire de sociologie (Les notions, les mécanismes,les auteurs). P., 1995.
13. Fyans, L., M. Maehr. School Culture, Student Ethnicity, and Motivation.Urbana, Illinois. 1990.
14. Gallas, K. Sometimes I can be anything: Power, gender, and identity in a primary classroom. New York: Teachers College Press.1997.
15. Geertz, C. The Interpretation Of Cultures. New York. 1973.
16. Sciences économiques et sociales. P., 1994.
17. Stahovski, N. On Structural and Functional Status of Culture in the Social System. Electronic Journal of Sociology. № 4,1999.
18. Stolp, S., S. Smith. School culture and climate: the role of the leader. OSSC Bulletin. Eugene: Oregon School Study Council, Jan. 1994.
19. Traite de Sociologie. Sous la dir. R.Boudon.,P.,1982.